
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Batlle i Blanch, Pol; Narciso Pedro, Laia , dir. Abra cadabra, dones en la màgia! Androcentrisme, rols i estratificació de gènere en l'il·lusióisme a Catalunya. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2022. 48 pag. (821 Grau en Antropologia Social i Cultural)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/279464>

under the terms of the license

Abra cadabra, dones en la màgia!

ANDROCENTRISME, ROLS I ESTRATIFICACIÓ DE GÈNERE EN
L'IL·LUSIONISME A CATALUNYA

Autoria: Pol Batlle Blanch

Tutorització: Laia Narciso Pedro

Treball de Fi de Grau

Antropologia social i cultural

Curs 2021-2022

ÍNDEX

AGRAÏMENTS	2
DADES GENERALS	3
TÍTOL	3
RESUM	3
PARAULES CLAU	3
ABSTRACT	3
KEYWORDS	4
INTRODUCCIÓ	5
TEMA I OBJECTIUS DE RECERCA	5
MARC TEÒRIC	7
ANDROCENTRISME I PATRIARCAT	7
SEGREGACIÓ HORITZONTAL. ROLS DE GÈNERE, ESTEROTIPS I MARCADORS CULTURALS DE GÈNERE	8
SEGREGACIÓ VERTICAL. ESTRATIFICACIÓ I JERARQUIA DE GÈNERE	9
DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL, ESFERA REPRODUCTIVA I PRODUCTIVA, OPOSICIÓ PÚBLIC-PRIVAT	9
ESTAT DE LA QÜESTIÓ	10
MAGUES EN XIFRES	10
FACTORS HISTÒRICS	10
L'IMAGINARI DEL MAG	11
REPRESENTACIÓ DE LA FEMINITAT	12
SOCIALITZACIÓ DE GÈNERE I NATURESA DE LA MÀGIA	12
PREJUDICIS DE GÈNERE	14
MOTIUS DEL BAIX NOMBRE DE MAGUES	14
METODOLOGIA	16
DEFINICIÓ DE CONCEPTES	17

TÈCNIQUES DE RECERCA.....	18
UNITAT D'OBSERVACIÓ	19
CONTEXT SOCIOCULTURAL.....	21
ANÀLISI DELS RESULTATS	23
CONCLUSIONS.....	33
CONTINUITAT DE PROJECTE	35
BIBLIOGRAFIA	37

a les meves àvies,
a la meva mare,
a lx mevx germanx,
i totes les dones i dissidents de gènere
que tiren endavant en un sistema patriarcal hostil i explotador.

AGRAÏMENTS

Abans que res, vull agrair a totes les mages que m'han donat la possibilitat d'apropar-me a la seva realitat de manera sincera i propera. Gràcies, Teresa, Alicia, Eli, Alex, Joana i Lidia¹.

Agrair també al Miquel, per obrir-me les portes, acollir-me al cercle de màgia i estar sempre disposat a ajudar-me. A tots els mags i mages amb qui vaig compartir la seva quotidianitat durant l'estada de camp. Així com per ensenyar-me màgia, explicar-me les seves històries i permetrem gaudir de les seves habilitats.

Gràcies també a la Laia, per tutoritzar-me el treball, guiar-me i compartir els seus coneixements d'antropologia del gènere.

Per últim, agrair a la meva mare i pare, a les companyes de carrera, i amigues per fer-me costat i aconsellar-me durant tot el procés.

---

¹ Per motius de confidencialitat els nom han estat anonimitzats; no corresponen als reals.

DADES GENERALS

TÍTOL

Abra cadabra, dones en la màgia! Androcentrisme, rols i estratificació de gènere en l'il·lusionisme a Catalunya.

RESUM

El present treball té l'objectiu d'apropar-se a l'univers de l'il·lusionisme català a partir de la recerca històrica, les narratives de les pròpies magues, i l'aplicació del mètode etnogràfic de l'observació participant en un cercle de màgia de Morella. En un context on les magues no són reconegudes, la recerca aporta el recull de les seves veus i experiències. Així, gènere, dones i androcentrisme són els principals eixos que guien la present recerca, sent-ne la desigualtat i la discriminació de gènere els temes principals. Alhora que s'analitzen els rols de gènere en l'il·lusionisme, la distribució desigual de poder i la conseqüent estratificació de gènere.

PARAULES CLAU

Dones, il·lusionisme, androcentrisme, rols de gènere, estratificació de gènere.

ABSTRACT

The present work aims to approach the universe of catalan illusionism based on historical research, the narratives of the female magicians, and the application of the ethnographic method of participating observation in a circle of magic. In a context in female magicians are not recognised, this research gathers and puts forth their voices and experiences. Thus, gender, women and androcentrism are the main axes that guide the present research, with

gender inequality and gender discrimination as the main topics. At the same time, the roles of gender in the illusionism, the unequal distribution of power and the consequent gender stratification are analyzed.

KEYWORDS

Woman, magic, androcentricity, gender roles, gender stratification

INTRODUCCIÓ

Què en sabem de l'il·lusionisme? En profunditat es coneix poc. Popularment es té una idea del que és, sobretot marcada per la imatge clàssica del mag que fa desaparèixer la seva ajudant, però no és habitual la problematització d'aquests rols. L'il·lusionisme és una pràctica culturalment associada a la masculinitat i amb menor presència femenina. Així, en la present recerca m'he proposat fer una anàlisi amb perspectiva de gènere de l'univers de l'il·lusionisme català i els cercles de màgia a partir de les experiències de diferents mages.

Personalment, sempre m'ha cridat l'atenció la construcció de la identitat de gènere, ja que és un tema que em travessa directament. En conseqüència, ja d'adolescent vaig començar a interessar-me per la desigualtat de gènere i la violència que pateixen les dones. També molt condicionat per haver experimentat en la pròpia pell la violència patriarcal.

Participant d'un cercle de màgia en el marc de l'assignatura de Treball de Camp, a vegades em vaig sentir incòmode en un ambient on es palpava la masculinitat hegemònica i la reproducció dels estereotips masculins. Així va ser com vaig preguntar-me com ho devien viure les dones i em vaig començar a encaminar a l'estudi de la desigualtat, els rols i la jerarquització de gènere.

A més, en veure que hi havia poca documentació sobre aquest camp vaig considerar adient aportar-hi una visió antropològica, entenent-la com una eina que pot permetre donar llum a situacions sovint invisibilitzades.

Per concloure aquest apartat, considero necessari afegir dos apunts. En primer lloc, situar-me a mi com a home; que tot i ser homosexual i que la meua masculinitat no sigui la hegemònica, he estat educat com a home, amb els privilegis que socialment s'atribueixen a aquest gènere. Des d'aquí parlo.

En segon lloc, com que la recerca ha de ser acotada per poder arribar a resultats concloents, faig una anàlisi partint des d'una perspectiva binària de la identitat de gènere tot i que en el transcurs de la recerca he constatat que en l'il·lusionisme hi ha major diversitat i persones que fugen del rol de gènere masculí i femení transgredint les barreres d'aquests.

TEMA I OBJECTIUS DE RECERCA

D'aquesta manera, gènere, dones i androcentrisme són els principals eixos que guien la present recerca, sent-ne la desigualtat i la discriminació de gènere els temes principals. Per abordar-los, també em focalitzaré en els rols de gènere en l'il·lusionisme, així com en la distribució desigual de poder i la conseqüent estratificació de gènere.

La pregunta que guia el treball és: Quin és el context cultural que afavoreix que hi hagi tan poques magues? Altres preguntes secundàries són: Com s'expressen els rols de gènere en aquest camp? Quins impactes tenen aquests en les dones? Quines resistències hi ha a l'estratificació desigual de gènere?

Per tal de donar resposta a les anteriors preguntes de recerca em vaig proposar els següents objectius:

- Analitzar l'evolució històrica de l'il·lusionisme per tal de comprendre la poca presència de dones en aquest camp.
- Evidenciar les dinàmiques de poder i subordinació que s'activen en la pràctica de la màgia.
- Aprofundir en la construcció social dels rols de gènere a través de la seva representació en l'il·lusionisme.

MARC TEÒRIC

ANDROCENTRISME I PATRIARCAT

L'**androcentrisme** és la visió del món en què s'identifica el punt de vista dels homes amb el de la societat en el seu conjunt, invisibilitzant així el pensament, les pràctiques i l'experiència de les dones i d'altres realitats no masculines (Martín Casares, 2008).

Aquesta mirada es materialitza en un ordenament de gènere concret, que és el **sistema patriarcal**. El **patriarcat** és un ordenament social de gènere en què la figura de l'home representa el paradigma de la humanitat (Lagarde, 1996). Es basa en la dominació dels homes a partir de la concentració del poder col·lectiu. Per contra, les dones no pertanyen a si mateixes i són ells qui les governen (Lagarde, 1996).

Mitjançant les normes i el control social els homes s'apropien, desposseeixen, oprimeixen i usen les dones, la seva subjectivitat, recursos, béns i obres. A partir de la inferiorització de les dones i tot allò femení els homes asseguren la seva supremacia com a dirigents i posseïdors imposant la masculinitat com a norma vàlida i privilegiada (Lagarde, 1996).

Patriarcat i poder

Un dels recursos expropiats és el poder de control social i el poder de domini (Lagarde, 1996). En aquest sistema, els homes tenen assegurat el poder solament pel fet d'existir. Se sobrevaloren els valors, accions i béns simbòlics associats a ells i es desvaloritzen les tasques i condició femenines (Lagarde, 1996). Les dones són invisibilitzades com a subjectes socials, s'impedeix que s'autorepresentin. En canvi, els homes tenen el poder de representar-se i representar la resta de membres de la seva societat simbòlicament, jurídicament i políticament (Martín Casares, 2008). L'**ordenament de gènere**, és a dir estructurar les persones de la societat a partir del gènere construït a partir de la significació sexual, és el que justifica aquesta acumulació de poder desigual.

“**Gènere**” és una categoria analítica que remarca el caràcter cultural de les construccions identitàries (Lara López, 2010). Fruit d'un procés històric i presents en totes les esferes de la societat, permet estudiar els **rols, estereotips, relacions de poder i estratificacions** (Martín Casares, 2008) així com les qualitats culturals i socials associades simbòlicament a les identitats genèriques (Martín Casares, 2008): idees, prejudicis, valors, interpretacions, normes, deures i prohibicions (Lagarde, 1996), creences, sentiments i conductes (Benería a Lara López, 2010).

SEGREGACIÓ HORITZONTAL. ROLS DE GÈNERE, ESTEROTIPS I MARCADORS CULTURALS DE GÈNERE

L'organització de gènere compleix diferents objectius: en primer lloc, especialitzar les persones definides a partir del seu sexe; en segon lloc, especialitzar-les perquè accomplixin activitats i funcions en la societat, complint així els rols que se'ls han assignat en les posicions específiques; per últim, donar continuïtat a l'estructura del món construït androcèntricament (Martín Casares, 2008).

Aquesta especialització es fa mitjançant l'atribució de **rols de gènere**, habilitats socials i formes d'actuar (comportaments, feines, treballs i activitats) que es pensen apropiades pels membres d'una societat (Mascia-Lees i Johnson a Martín Casares, 2008) segons el gènere.

Mitjançant normes i joc de poders en el si de les conformacions socials de gènere s'obliga i s'assegura que les persones compleixin els seus deures com a dones i homes alhora que es prohibeix tot allò que no pertanyent al seu rol de gènere (Martín Casares, 2008).

La vida de les dones és organitzada amb relació a la resta; se'ls ensenya i assigna el rol de "*ser-para-los-otros*": treballar, sentir i pensar "*para-los-otros*" (Lagarde, 1996:60); són desplaçades de si mateixes, reemplaçades i habitades pels altres (Lagarde, 1996).

En oposició, l'home és lliure, amo i sobirà del món, amo de les seves creacions i de si mateix. Té el poder d'actuar, crear, destruir, decidir, pensar, significar i anomenar. Se li atribueix la possessió natural del coneixement, la raó i la veritat (Lagarde, 1996).

Per un cantó s'atribueixen rols, i per l'altre es creen **estereotips** associats a cada gènere que perpetuen el rol, essencialitzen i permeten una identificació simbòlica clara del que suposa ser dona i home. Els estereotips són idees simplificadores i generalitzadores de la cultura i la manera de ser i comportar-se d'un grup, a partir d'un nombre reduït de trets distorsionats. Els estereotips de gènere són les construccions socials que reproduïxen i mantenen l'ordre de gènere imperant i les desigualtats (Martín Casares, 2008).

Aquests aspectes contribueixen a la segregació horitzontal, al fet que les dones es concentrin en activitats vinculades amb les feines tradicionalment femenines, i els homes en masculines segons la divisió sexual del treball (Anker a Barberá et al., 2011).

Per tal de diferenciar un gènere de l'altre i controlar l'especialització de les membres de la comunitat, s'utilitzen **marcadors culturals de gènere**, característiques que serveixen per identificar les diferències de gènere. Habitualment són objectes associats a cada gènere o maneres de portar, vestir, pintar-se, etc. (Martín Casares, 2008).

SEGREGACIÓ VERTICAL. ESTRATIFICACIÓ I JERARQUIA DE GÈNERE

Les persones es relacionen mitjançant dinàmiques de poder, de dominació, conflicte o igualtat. Les organitzacions socials genèriques són un ordenament històric i polític que defineix les relacions i les persones, valora i desvaloritza, dona i treu poders a partir d'ideologies de gènere (Martín Casares, 2008). Es diferencia entre dones i homes política, social i econòmicament donant lloc a **relacions desiguals** (Lara López, 2010). Un grup social, els homes, dominen sobre els altres, les dones i altres identitats no normatives. Això implica jerarquies: relacions asimètriques de poder a partir d'una relació de dominació-opressió i conflicte que atribueix valor social i privilegis segons el gènere (Martín Casares, 2008).

DIVISIÓ SEXUAL (GENERITZADA) DEL TREBALL, ESFERA REPRODUCTIVA I PRODUCTIVA, OPOSICIÓ PÚBLIC-PRIVAT

La **divisió sexual (generitzada) del treball**, és l'assignació social de diferents tasques, activitats i ocupacions als grups genèrics (Martín Casares, 2008). La literatura antropològica planteja l'assignació social de diferents esferes segons el gènere: l'**esfera reproductiva** a les dones i l'**esfera productiva** als homes. Paral·lelament, l'assignació de l'**espai privat** a les primeres i l'**espai públic** als segons.

Aquestes distincions donen lloc a segregació tan horitzontalment com verticalment; s'assignen rols de manera estratificada. La divisió sexual del treball atorga diferent prestigi traduït a desigual accés als llocs de poder i retribució econòmica. S'assigna a les dones tasques reproductives (inclosa la reproducció social), de cures i domèstiques; culturalment associades a l'espai privat, que no es valoren socialment. L'atribució de rols implica segregació, manca de reconeixement social i opressió (Martín Casares, 2008).

ESTAT DE LA QÜESTIÓ: DONES EN L'IL·LUSIONISME

Les dones en l'il·lusionisme no ha estat un tema molt estudiat i és per això que no es troba una extensa bibliografia al respecte. Tot i això, hi ha certs treballs que són clau per l'establiment d'unes bases teòriques per a la seva investigació, tot i que no són tots antropològics. El contingut d'aquests és el que s'exposa en el present apartat.

MAGUES EN XIFRES

Històricament i en l'actualitat l'il·lusionista i el públic han estat majoritàriament homes (Nardi, 1988). Es té constància de gairebé nul·la participació de les dones des del segle XIX (Nardi, 1988). Segons el Cens de U.S. Bureau l'any 1984 un 5% d'il·lusionistes eren dones (Nardi, 1988). A la *Society of American Magicians* s'estima que entre un 10 i un 15% de 7.000 participants són dones (Bruns i Zompetti, 2014).

FACTORS HISTÒRICS

Abans del cristianisme les dones tenien major llibertat i la seva presència en el camp de les arts màgiques era més abundant (Nardi, 1988). Des del segle XV la bruixeria és perseguida, sent majoritàriament les dones acusades de paganisme. No era una opció dedicar-se a activitats que sortissin de la norma. Se les acusava de depravades i pecaminoses (Nardi, 1988; Gygax, Thomas, Didierjean i Kuhn, 2019). Els segles XV, XVI i XVII van estar marcats per la persecució de les dones per motius ideològics (Bruns i Zompetti, 2014) i de control social. També influenciava que l'il·lusionisme era ofici ambulant.

Els primers casos documentats d'espectacles de magues són del segle XVII. Solien ser esposes d'il·lusionistes, no actuaven de manera independent i requerien l'home per ser reconegudes i acceptades. Tot i això, solien ser mal rebudes pel públic (Nardi, 1988). Del segle XVIII al XIX es dona el salt als teatres augmentant les seves possibilitats d'actuar (Bruns i Zompetti, 2014). Les magues eren filles o esposes dels mags que en morir seguien amb la professió (Nardi, 1988). Com a ajudants comencen a la mateixa època, principalment filles dels mags. També

comencen a fer actuacions com a mèdiums i mentalistes (Nardi, 1988; Larsen i Noyes a Bruns i Zompetti, 2014).

L'home pot ser mag i fer espectacles públics i a les dones se les segrega atorgant-los el paper de mèdium. També hi havia molts mèdiums famosos, però l'imaginari col·lectiu només hi relaciona les dones (López, 2016-2017). Nardi argumenta que les mèdiums no creen res per si mateixes, són un canal pel qual s'expressa l'esperit. Les dones no tenen màgia en si, aquesta va a través d'elles, no com als mags que sí que es considera que fan màgia (Nardi, 1988). També els esperits que suposadament posseïen a les mèdiums eren homes i parlaven amb veu masculina per poder ser escoltades en l'àmbit públic (López, 2016-2017).

Un altre factor influent en el predomini dels homes és que la màgia té origen en la ciència, un altre camp dominat pels homes. Al segle XIX els mags prestidigitadors es posicionen com a científics recreatius i obtenen reconeixement social (Castellsaguer, 2010).

Per altra banda, el món de la màgia ha estat històricament vinculat als cercles de màgia, que actuaven com a organitzacions secretes d'homes on s'accedia per contactes o processos de selecció. Molts vetaven les dones, com la London's Magic Circle (Nardi, 1988).

La televisió és un altre element que influeix en les pautes de gènere en l'il·lusionisme; canvia el paradigma de la màgia i reforça els estereotips de gènere. També cal dir que sovint les ajudants posen en risc la seva vida i fan gran part de la feina de l'espectacle, feina que s'invisibilitza (Bruns i Zompetti, 2014).

L'IMAGINARI DEL MAG

Segons un estudi fet a Suïssa, per Gabriel, Gygax, Sarrasin, Garnham, i Oakhill (2008), la percepció de la gent és que aproximadament un 26% de les persones il·lusionistes són dones (a Gygax et al., 2019). Misersky (2014) descriu aquest camp com "*one of the most male dominated art forms*" (a Gygax et al., 2019: 4). Bruns i Zompetti vinculen la figura del mag Houdini amb la masculinitat hegemònica en l'il·lusionisme. Aquest mag esdevé el símbol de la força física, el coratge, l'enginy i el control. A més, com diu Mangan (2007) també influencia en la representació subordinada de les dones; les seves assistents eren exposades com a víctimes amb qui ell jugava (a Bruns i Zompetti, 2014).

Per altra banda, l'imaginari de les magues és de bruixa o com a objecte sexualitzat en mans del mag (Nardi, 1998).

REPRESENTACIÓ DE LA FEMINITAT

En la societat hi ha dualitat d'imatges (Nardi, 1988). En contraposició al mag, masculí, la feminitat es dibuixa de la següent manera: Històricament, a les dones se la vinculava amb poders sobrenaturals (Nardi, 1988). També eren discriminades per la societat científica com a histèriques i boges (López, 2016-2017). En l'àmbit de les ciències ocultes se les tracta de xarlatanes i a ells de vidents i guies religiosos. En l'il·lusionisme se les desprestigia i discrimina per motius de gènere (López, 2016-2017).

Un altre tema és la victimització; en molts números fan desaparèixer les ajudants, clavant-li espases o mutilar-la. Aquestes pràctiques expressen la fascinació social per maltractar i jugar amb les dones (Bruns i Zompetti, 2014). Segons Bruns i Zompetti, el truc de fer-la desaparèixer és una representació simbòlica de les demandes dels homes coincidint amb l'auge de l'il·lusionisme, el 1880, quan les dones començaven a reclamar més drets. Així doncs, com exposa Beckman (2000) el cos d'ella depèn d'ell i representa la violència patriarcal d'eliminar les dones (a Bruns i Zompetti, 2014). La feminitat en la màgia també es representa d'acord amb el model de dona normatiu. Les magues han de ser primes, joves i elegants. Han d'explotar les seves qualitats físiques, mostrar el seu cos sexualitzat, com objectes, perquè es posi en valor la seva feina. Moltes magues afegeixen dansa i moviments eròtics o bé gestos culturalment associats a les dones (Bruns i Zompetti, 2014).

Tot i això també hi ha dones que vesteixen de manera andrògina. Per concloure, les dones han estat silenciades o forçades a reproduir els rols masculins o a sexualitzar-se (Bruns i Zompetti, 2014).

SOCIALITZACIÓ DE GÈNERE I NATURESA DE LA MÀGIA

En la bibliografia trobada, també apareixen de forma recurrent dos temes que es vinculen amb la baixa participació de les dones: la socialització de gènere i la "naturalesa" de la màgia.

Socialització de gènere

Dones i homes són socialitzades ² diferent, cultiven diferents entreteniments, aficions i gustos. L'home se'l socialitza per ser hàbil amb la tecnologia i la ciència, per parlar en públic i perquè sigui segur de si mateix. En canvi, les dones són socialitzades per ser hàbils amb les relacions humanes, les cures, com a professores i en la moda (Bruns i Zompetti, 2014). Nardi explica que els homes performen mentre parlen, els ensenyen a ser competitius i a dominar el diàleg en públic per mostrar el seu posicionament social. En canvi, les dones són educades en el diàleg com a element d'intimitat. Per altra banda, l'humor també és socialment dominat pels homes. La màgia inclou la competició, les bromes i el domini de les narratives (Nardi, 1988). Així doncs, els diferents processos de socialització condicionats pels rols de gènere afecten en els gustos i en la proximitat a la màgia. Aquesta diferent socialització de gènere és estructurada seguint els cànons masculins (Nardi, 1988).

“Naturalesa de la màgia”

La màgia té unes característiques inherents que es relacionen directament amb la socialització. Implica posicionament social i competitivitat. És un joc on es desafia al públic, es juga amb qui té el control de la situació (Nardi, 1988).

El mag ha de tenir credibilitat, captivar, impressionar i convèncer al públic. És molt important el caràcter del mag i la construcció del seu personatge (Bruns i Zompetti, 2014). El discurs, què diu i com ho diu és crucial. Cal convèncer que alguna cosa impossible és possible, contrari a les lleis naturals (Bruns i Zompetti, 2014). Per això sovint es valora més als homes, ja que se'ls associa amb la racionalitat i a les dones amb la subjectivitat. Històricament, s'ha vinculat a les dones amb allò sobrenatural, no amb el realisme, per això tenen menys credibilitat. Mangan (2007) planteja l'il·lusionisme com una representació teatral del poder (a Bruns i Zompetti, 2014).

---

² Per no caure en l'ús del llenguatge androcèntric opto per evitar paraules que expressin el gènere. Quan això no ho puc fer, em decanto pel femení genèric, referint-me a persones i per marcar la necessitat d'un canvi en el llenguatge.

PREJUDICIS DE GÈNERE

Altres disciplines, com la psicologia han estudiat els prejudicis de gènere en l'il·lusionisme.

En l'experiment mostraven vídeos de màgia, fets per homes i dones, sense que les participants poguessin distingir el gènere de la persona. A la meitat se'ls deia que era una maga i a l'altra, que era un mag qui feia els jocs; havien de valorar l'actuació i intentar descobrir el truc.

Les participants valoraven millor al mag i creien en major nombre haver endevinat el truc de la maga. Els resultats indicaven un biaix de gènere, les participants creien que els homes ho feien millor que les dones. Segons la teoria social del rol, a causa de la trajectòria històrica de la màgia les persones tenen internalitzada aquesta diferent capacitat.

En l'estudi s'argumenta, igual que ho fa Nardi (1988), que la gent se sent impotent quan és enganyada i desafiada per l'il·lusionista, però acaba assumint les seves habilitats si és un bon mag. Quan el perfil estereotipat no quadra amb aquestes expectatives costa més reconèixer que s'ha estat enganya.

També veuen que els homes expressen més seguretat a l'hora de descobrir com s'ha fet el truc que les dones, això es vincularia amb la poca confiança en si mateixes pel que fa a les possibilitats de practicar màgia (Gygax et al., 2019).

MOTIUS DEL BAIX NOMBRE DE MAGUES

Per concloure, en el següent apartat s'exposa el recull dels principals motius que s'expressen en la bibliografia recollida per explicar la subordinació i expulsió de les dones d'aquest camp. Nardi diu que hi intervenen diferents factors, tant sociològics com sociopsicològics (Nardi, 1988). En primer lloc, les imatges emeses de la màgia són gairebé totes masculines, fet que allunya el públic femení d'aquest camp (Nardi, 1988). En segon lloc, com s'ha exposat en apartats anteriors, la socialització de gènere és diferent. Les dones no se senten atretes per aquest camp a causa dels rols de gènere i la diferent socialització en el joc (Nardi, 1988).

En tercer lloc, es tracten les dones com a subjectes passius que el mag domina i juga. Un exemple d'això és la imatge de la dona partida en dos o travessada per espases, on només l'home la pot tornar a ajuntar (Nardi, 1988).

En quart lloc, hi ha diferents respostes a la màgia segons el gènere. El públic busca algú del seu estatus, al seu nivell. És per això que dones i persones amb fenotip no caucàsic no solen actuar en la màgia, ja que tenen un menor estatus en la societat occidental (Nardi, 1988). En cinquè lloc, les dones van ser apartades de l'il·lusionisme acusades de bruixeria i jutjades per la societat científica (López, 2016-2017).

En sisè lloc, hi ha opressió social de les dones; les expectatives socials històricament han situat les dones en el paper de "*lovely assistant*" (Bruns i Zompetti, 2014: 3). Els estereotips de gènere i l'aparença física femenina atractiva perpetuen el sistema patriarcal, en part establerts per la indústria de l'entreteniment. Wolf (1991) argumenta que hi ha algunes professions en què les dones són valorades per la seva bellesa i la màgia n'és una d'elles (a Bruns i Zompetti, 2014). Per aconseguir l'èxit han d'entrar en les dinàmiques patriarcals i com més hi entren, més exitoses són (Bruns i Zompetti, 2014). Per concloure, López diu que és un fet clar que el sistema patriarcal domina la comunitat maga (Bruns i Zompetti, 2014).

METODOLOGIA

En el marc de l'estudi antropològic dels grups humans, el mètode etnogràfic és el que ha guiat la present recerca. A partir de l'observació participant vaig poder apropar-me al context cultural de l'il·lusionisme, el seu llenguatge, simbolisme, rituals i dinàmiques relacionals. D'aquí em vaig fer les preguntes plantejades a la introducció i vaig anar estirant fils en relació amb la participació de les dones, portant-me a plantejar la següent hipòtesi:

Actualment les dones participen poc en els cercles de màgia a Catalunya perquè els perceben com a espais tradicionalment masculinitzats.

Amb aquesta hipòtesi estava responsabilitzant les dones de la baixa participació, centrava el focus del problema en elles i jo mateix estava cent androcèntric, així que vaig adaptar-la:

Actualment hi ha un baix nombre de dones en els cercles de màgia a Catalunya perquè els perceben com a espais tradicionalment masculinitzats.

Aquesta, no acabava de solucionar el problema anterior i em semblava una hipòtesi força buida de contingut així que la vaig modificar:

L'il·lusionisme a Catalunya es manté com a àmbit masculinitzat perquè no ha superat la tradició androcèntrica i alhora reproduceix els rols, la desigualtat i l'estratificació de gènere pròpia del context sociocultural en que es troba.

Finalment vaig voler remarcar la variable temps i context històric:

Tot i els canvis, l'il·lusionisme a Catalunya es manté com a àmbit masculinitzat perquè no ha superat la tradició androcèntrica i alhora reproduceix els rols, la desigualtat i l'estratificació de gènere pròpia del context sociocultural i el moment històric en que es troba.

DEFINICIÓ DE CONCEPTES

- Il·lusionisme: activitat pseudocientífica i artística orientada a realitzar il·lusions extraordinàries per impressionar i fer gaudir un públic.
- Àmbit masculinitzat: Es refereix al predomini de la cultura patriarcal en un espai. Entenent que el llenguatge, el simbolisme, les pràctiques i les relacions entre les persones que hi participen parteixen de la masculinitat hegemònica. On les pautes culturals socialment associades a les dones no hi tenen cabuda de manera generalitzada.
- Androcentrisme: És el pensament que identifica el punt de vista dels homes amb el de la societat en el seu conjunt, invisibilitzant així la perspectiva i l'experiència de les dones i d'altres realitats no masculines, legitimant la supremacia masculina com a normal. Des d'aquesta visió l'home se situa com a centre del món, i condensa el poder col·lectiu (Martín Casares, 2008).

La recerca se centra en aquest concepte, però no obvia que l'androcentrisme europeu també implica etnoandrocentrisme, ja que és la visió de l'home blanc occidental la que s'imposa.
- Masculinitat hegemònica: No es tracta d'un tipus estable, és el model de masculinitat que ocupa la posició de poder en un moment històric i en un context cultural concret. Així, aquest grup cultural manté la posició de dominació sobre la resta de membres de la societat, legitima el patriarcat, la posició dominant dels homes i la subordinació de les dones. En aquest cas, respon al model etnoandrocèntric, és l'home blanc occidental la representació de la masculinitat, construïda per oposició a l'alteritat i nascuda de la renúncia d'allò femení (Connel, 1995).
- Rols de gènere: Els rols de gènere són el conjunt de comportaments, feines, treballs i activitats associades culturalment a cada sexe (Martín Casares, 2008); les habilitats socials i formes d'actuar que es pensen apropiades pels membres d'una societat (Mascia-Lees y Johnson a Martín Casares, 2008).

- Desigualtat de gènere: Es refereix a les relacions asimètriques de poder en base a una relació de dominació-opressió i conflicte (Martín Casares, 2008) en els camps del polític, social i econòmic partint de la diferenciació social per gèneres. Cada gènere té implícit unes facilitats i inconvenients, una realitat específica. Aquestes condicions són diferencials segons el gènere; diferencials de manera desigual pel que fa a l'accés i control dels recursos socials i materials, privilegis i oportunitats.
- Estratificació de gènere: En l'ordenament genèric patriarcal hi ha dominació d'uns grups socials sobre els altres; relacions asimètriques de poder. Se situa l'home per sobre les dones i la resta de gèneres, en una escala, en una jerarquia; aquests tenen major valor social i una posició privilegiada (Martín Casares, 2008).

TÈCNiques DE RECERCA

La recollida d'informació s'ha basat principalment en dues tècniques qualitatives: l'observació participant i l'entrevista.

En primer lloc, vaig aplicar la tècnica de l'observació participant en dos moments separats en el temps, en el marc de l'assignatura del grau de Pràctiques de Camp I i II. La primera estada al camp va ser l'any 2018 i va tenir una durada de trenta hores repartides en tres mesos. El segon període d'observació va ser durant l'any següent, el 2019 i va durar el mateix que el primer. Durant aquest temps vaig assistir a les activitats que es realitzaven en un cercle de màgia. El grup es reunia els dimarts per practicar i aprendre màgia de saló. Les trobades duraven aproximadament de sis a nou i en aquesta estona berenaven o prenién algun refresc, compartien els progressos que anaven fent i posteriorment un professor dinamitzava sessions temàtiques. Aquest espai també tenia una funció de sociabilització posat que gran part dels assistents hi anaven degut als vincles socials.

La tècnica es va aplicar de manera prèvia a la definició de la problemàtica de recerca, va ser un apropament descriptiu per fer una anàlisi general de la situació i conèixer l'univers de l'il·lusionisme. A partir d'aquestes dues observacions es va definir l'objecte d'estudi, marcar objectius més concrets i generar els interrogants de recerca que guien la investigació. També va servir per fer els primers contactes i conèixer l'informant clau per aplicar la bola de neu i arribar a les magues entrevistades posteriorment.

En segon lloc, l'entrevista va permetre obtenir informació verbal de manera planificada de l'experiència de les magues. Es van fer un total de sis entrevistes semiestructurades a sis magues; una entrevista a cada una. Quatre d'elles van ser en profunditat, no focalitzades i no directives, de més llarga durada. Van durar aproximadament una hora i mitja cada una. Les altres dues, més breus, van ser semiestructurades, tot i que més estructurades que les anteriors, més superficials, focalitzades i directives. La primera d'aquestes va durar cinquanta minuts i la segona, mitja hora. El motiu de la diferent profunditat i durada de les entrevistes era degut a la voluntat de les entrevistades d'allargar més o menys l'explicació.

Vaig aplicar aquesta tècnica per aprofundir en el que en un primer moment havia observat fent treball de camp i per contrastar les informacions recollides. Principalment, va servir per conèixer la seva percepció de l'univers del·lusionisme, així com per investigar la baixa participació de dones. Va permetre agafar veu a les afectades i conèixer l'explicació èmic del fenomen.

UNITAT D'OBSERVACIÓ

La recerca parteix de l'observació realitzada en un cercle d'il·lusionisme³, localitzat al barri del Pinet, a Morella⁴. Es tracta d'una associació que es dedica a la formació de mags i magues i a la divulgació d'aquesta cultura. El grup d'observació estava format per vint-i-tres persones, tot i que no totes hi anaven cada setmana. De les cinc dones que van passar-hi, una era habitual, la resta hi anaven de forma puntual. La resta del grup era homes. Pel que fa a l'edat de les participants, anaven des dels setze fins als vuitanta anys.

En plantejar les preguntes de recerca a partir de la unitat d'observació, aquesta s'amplia a les dones que es dediquen professionalment a la màgia Catalunya⁵, localitzades totes a la província de Morelló. Totes menys una ha format part d'algun cercle de màgia. Quatre són del cercle de màgia i una d'una altra associació d'il·lusionistes. Tot i la seva centralitat en la comarca, al haver-n'hi poques, considero que són representatives de l'il·lusionisme femení a Catalunya.

---

³ El nom de l'entitat, així com el nom de les participants en la recerca han estat anonimitzats per garantir-ne la confidencialitat.

⁴ La localitat també és falsa, per preservar la anonimitat de l'entitat i de les participants.

⁵ La comunitat autònoma no està anonimitzada ja que es tracta d'un territori molt ampli, fet que no facilita identificar les participants ni l'entitat.

La mostra escollida està formada per sis dones mages de perfils diferents. Totes tenen en comú que són mages amb un mínim de sis anys d'experiència en aquest camp. Les edats de les mages són les següents: 18, 23, 52, 52, 63 i 69. Tenen perfils diferents, unes es dediquen únicament a la màgia i d'altres ho barregen amb altres tècniques. Algunes tenen una trajectòria més llarga i d'altres més curta. La majoria d'elles treballa de maga, però una d'elles encara no està en edat laboral i una altra ja està jubilada. Pel que fa a l'origen geogràfic, totes elles són catalanes exceptuant una que és argentina, però establerta a Catalunya des de fa força anys. Pel que fa a l'estatus econòmic, representen perfils diferents.

La mostra s'ha aconseguit utilitzant el mostreig en cadena o bola de neu, de maga en maga vaig anar aconseguint els contactes de la resta. En aquest cas, m'he adonat que la mostra no acaba de ser representativa del tot de la diversitat de dones mages, ja que entre elles la majoria són amigues o conegudes, es mouen en els mateixos entorns i comparteixen una manera de pensar semblant. Formen part de les mages més trencadores i és per això que la mostra està esbiaixada. No hi ha representants d'una màgia més "femenina" o clàssica amb una visió més conservadora.

CONTEXT SOCIOCULTURAL

La primera estada al camp, la vaig realitzar a un cercle de màgia que forma part d'una entitat major a nivell estatal. Els seus orígens daten del 1943, amb la fundació a Morella del primer cercle de màgia de l'Estat Espanyol, que més endavant abastarà tot el país i posteriorment es fragmentarà en diferents cercles.

L'entitat està localitzada al carrer d'en Rieroles 18, al barri del Pinet, de la ciutat de Morella.

Morella és una ciutat amb 1.682.318 residents. De les quals, 861.792 són dones i 820.526, homes⁶. Pel que fa a l'edat, els col·lectius més feminitzats són els de més edat. A partir dels 45-49 anys la població femenina augmenta i s'accentua a partir dels 70-74 anys, sent el 56,5 % dones. A partir dels 80-84 anys són el 62,1 %. En les edats més joves, hi ha més població d'homes que de dones; dels 5 als 19 anys són aproximadament el 48 %⁷.

El barri del Pinet, comprèn una superfície de 65 hectàrees, amb una densitat de població de 921 hab./ha. l'any 2020. Hi ha 35.483 habitants, dels quals 16.300 són homes i 19.183, dones⁸.

Fa tres anys, però, que l'entitat se situava al carrer Lluna amb Avinguda de la Llevadora, barri de la Miralta, amb unes característiques demogràfiques i socioeconòmiques diferents d'on es troba en l'actualitat. Té una superfície de 212,30 ha., amb una densitat de població de 389 hab./ha. De les 44.323 persones empadronades, 23.662 són dones i 20.663, homes⁹.

La mitjana de la renda per càpita anual al barri del Pinet és de 23.771 euros l'any , en comparació amb la de la Miralta, que és de 28.119. El primer barri és més residencial, i tot i que ja forma part de l'entramat físic de la Miralta se situa als afores i la mitjana de renda per càpita és inferior. El segon barri és més comercial i amb una renda superior.

---

⁶ Ajuntament de Barcelona. (2018). Enquesta sociodemogràfica de Barcelona.

https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wpcontent/uploads/2018/04/r17045_ESDB_Resum_Prensa.pdf

⁷ Moreno Colom, S., Sánchez Mira, N., Borràs Català, V. (2018). *Dones i treballs. Una aproximació al mercat de treball de Barcelona des de la perspectiva de gènere*. Consell Econòmic i Social de Barcelona i Ajuntament de Barcelona.

https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/dones_i_treballs.pdf

⁸ Ajuntament de Barcelona. (2021). *El Camp d'en Grassot i Gràcia Nova*. <https://ajuntament.barcelona.cat/gracia/ca/el-districte-i-els-seus-barris/el-camp-den-grassot-i-gracia-nova>

⁹ Ajuntament de Barcelona. (2021). *La Dreta de l'Eixample*.

https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Documents/barris/07_EI_DretaEix_2021.pdf

Aquest és el context sociodemogràfic del cercle de màgia en qüestió, però la recerca s'acaba ampliant a altres cercles i espais de màgia. Entenent la màgia com una art escènica, considero essencial contextualitzar la desigualtat de gènere en la ciutat de Morella. L'any 2018, la bretxa salarial de gènere era del 22,2%, tenint les dones un salari mitjà anual de 5.350 euros inferior als homes¹⁰. El percentatge de dones en càrregos de major poder és del 31% respecte el d'homes, que és del 69 %¹¹.

Pel que fa al sector de la cultura i les arts escèniques, la bretxa és del 19,6%¹². L'any 2020 el 46,3 % de treballadores del sector cultural, en concret en l'àmbit de “disseny, creació, traducció, artística i d'espectacles” eren dones i 53,7 % homes¹³. Pel que fa a la propietat intel·lectual de les obres artístiques, el 15,4 % de la producció l'any 2020 era titularitat de dones mentre que el 84,6 % era d'homes¹⁴.

---

¹⁰ CCOO. (2020). *Informe sobre bretxa salarial entre homes i dones*. https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2020/08/06160917/informe_bretxasalarial_22juliol2020.pdf

¹¹ Moreno Colom, S., Sánchez Mira, N., Borràs Català, V. (2018). *Dones i treballs. Una aproximació al mercat de treball de Barcelona des de la perspectiva de gènere*. Consell Econòmic i Social de Barcelona i Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/dones_i_treballs.pdf

¹² SGAE. (2019). *Autoras en el audiovisual, la música y las artes escénicas. Un estudio sobre el desarrollo personal desde la perspectiva de género*. <http://www5.sgae.es/Lists/Publicaciones/DispForm.aspx?ID=147>

¹³ Gobierno de España, Ministerio de cultura y deporte. (2021). *Distribución porcentual del empleo por año, actividades económicas y sexo*. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:f2b26d5a-c0c2-43b6-9505-8eed2a2646bc/empleo-cultural-ano-actividades-economicas-sexo.pdf>

¹⁴ Gobierno de España, Ministerio de cultura y deporte. (2021). *Evolución del porcentaje de personas titulares de primeras inscripciones de derechos de propiedad intelectual (Obras técnicas) realizadas en el Registro General de Propiedad Intelectual por sexo*. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:ab7c60ff-c276-46ac-bea5-3c1606c88c60/personas-titulares-primeras-inscripciones-derechos-propiedad-intelectual-obras-tecnicas.pdf>

ANÀLISI DELS RESULTATS

S'HA SUPERAT LA TRADICIÓ ANDROCÈNTRICA?

L'univers de la màgia històricament ha girat al voltant dels homes, sent aquests l'únic paradigma d'il·lusionista. És un camp marcadament androcèntric, el mag, home, s'identifica com al tot i les dones, en l'obra, resten subordinades a aquests; invisibilitzades i negades de representació.

Tradicionalment, han estat excloses d'aquest ofici, no han estat acceptades com a magues. Fins al s. XIX la seva participació en aquest camp era gairebé nul·la (Bruns i Zompetti, 2014), “fa trenta anys les dones tenien prohibida l'entrada a les societats màgiques” (Maga Teresa, entrevista 5). L'hegemonia masculina ve marcada pel transcurs històric: aquest art es desenvolupà en paral·lel a la ciència, àmbit masculí; el tradicional caràcter itinerant condicionava la participació de les dones; la inquisició criminalitzava i perseguia les dones acusades de bruixeria.

Tradicionalment, aquest col·lectiu s'organitzava en cercles de màgia, societats secretes d'homes de classe alta on s'acumulava capital econòmic i social, prestigi i poder. “La màgia belluga molts cèntims” (Maga Teresa, entrevista 5).

“Les dones han tingut molt poc paper; com a ajudants i ajudant als seus marits. Algunes quan moria el marit, es trobaven que no tenien res i tiraven endavant l'espectacle, i algunes, molt poques, ho van aconseguir” (Maga Teresa, entrevista 5). Quan apareixen en escena ho feien com ajudants, dominades pels homes, sovint explotades i desposseïdes de les seves obres (Lagarde, 1996); no tenien possibilitat d'exposar les seves pràctiques, pensaments ni experiències (Martín Casares, 2008).

“Hi ha professions que encara la dona està com vetada. I la màgia és una d'elles. És de les arts escèniques la més vetada” (Maga Teresa, entrevista 5). Tot i que en l'actualitat hi ha més magues, i més magues joves, “Aquí en coneixo unes trenta, i de mags, mil” (Maga Alicia, entrevista 4), no s'ha superat la tradició androcèntrica i es manté com un àmbit masculinitzat. Poques són les que s'hi dediquen professionalment. Una maga coneix 5 magues en relació amb 30 mags; un mag jove en coneix 5 de 50; de les 47 persones que han passat pel cercle de màgia durant l'estada al camp, 5 eren dones. Totes les entrevistades coneixen força més mags que s'hi dediquen professionalment. Tots els conferenciants han estat homes. Actualment, a l'associació els càrrecs de

gestió els dirigeixen homes, tot i que una de les entrevistades ha ocupat la vicepresidència de l'entitat. “Quasi sempre he sigut l'única dona”, comenta la Maga Eli (entrevista 2).

L'androcentrisme s'evidencia en la manca de magues visibles; la majoria, si no tots els mags coneguts són homes. “com que no tens models costa molt d'enganxar-te. Tens models homes. No tens models dones. (...) Si tu no tens models tu no saps que això pots fer-ho” (Alex Magic, entrevista 1). La manca de referents actua com a barrera invisible que impedeix a les dones participar-hi, moltes no es plantegen la possibilitat d'accedir-hi, no és una opció.

“... i en allà [al cercle de màgia] doncs em va constar bastant entrar-hi perquè clar, eren grupets molt tancats i... jo també era molt poca... n'hi havia molt poques, no hi havia quasi dones, una que va entrar amb mi i prou” (Maga Joana, entrevista 3).

“... jo crec que estem envaint un espai que ells eren els reis de la... de tot, no? Llavors, és clar, estem entrant en llocs que ells eren els reis” (Maga Joana, entrevista 3)

Amb l'observació participant he constatat que les dinàmiques en els cercles de màgia són androcèntriques. Les entrevistades corroboren que tant en espectacles com en converses informals s'utilitzen narratives androcèntriques, dirigides d'homes a homes, en que l'home és el centre narratiu del comentari o la història, sense contemplar la perspectiva que podrien tenir les dones; i masculistes, per exemple aquells en que se sexualitza les dones o bé se'ls exigeix encaixar en els canons hegemònics o bé comentaris en que se les desvalora pel fet de ser dones¹⁵.

També, els objectes i jocs de màgia són pensats per a homes:

“Tot el material de manipulació de màgia està fet per mans d'home. O sigui, les cartes són grans, les boles són grans, el no sé què és gran. T'ho has d'adaptar tot. Això no hi pensen.” (Alex Magic, entrevista 1).

“Quan fabriquen coses de màgia, normalment estan pensades per tius, carteres que fan foc... totes són de tiu, cap de tia. (...) en la fabricació de jocs pensen amb homes” (Maga Eli, entrevista 2).

---

¹⁵ Aquest aspecte es desenvolupa amb major profunditat en l'apartat HI HA DESIGUALTAT, DISCRIMINACIÓ I ESTRATIFICACIÓ DE GÈNERE?, en la pàgina 26.

QUINS SÓN ELS ROLS DE GÈNERE?

En l'il·lusionisme hi ha rols de gènere marcats que afavoreixen la perpetuació de l'estructura patriarcal. Es dona segregació horitzontal igual que en la resta de la societat; cada gènere té assignats uns deures i unes prohibicions regulades per la normativitat de gènere (Lagarde, 1996). Els mags eren patriarques que dirigien el sector i ostentaven el poder; les dones tenien el deure d'assistir aquests i la prohibició de ser el focus de l'espectacle.

•EL MAG

Històricament els homes tenen assignat el rol de mag. Fent un símil amb el que exposa Lagarde, el mag és una metàfora de la masculinitat hegemònica: és lliure i sobirà d'ell mateix, té el poder d'actuar, crear, destruir, pensar, significar i anomenar (1996); se l'associa al coneixement, la raó i la veritat. És la representació de la masculinitat, és lliure d'actuar en públic i decidir que fa o deixa de fer. Crea il·lusions, fa desaparèixer el que vol, pensa, explica històries i té poders reals, ens mostra el món des de la seva òptica i com a públic el creiem. També representa privilegis de classe, ja que imiten l'ostentació de capital econòmic amb el vestuari i decoració; i racials, en el transcurs de la recerca no s'ha conegut a cap maga ni mag no caucàsic.

“El mag és una figura de poder. A nivell d'actitud, de dir: “jo estic aquí, sé més que tu, faré coses que fliparàs. És una figura de poder que farà coses que tu no sabràs com es fan i a més, que té poder literal, que representa que té poders.” (Alex Magic, entrevista 1).

L'estereotip de mag és el següent: home, guapo (d'acord amb els canons de bellesa masculina hegemònica de l'època), representa una figura grandiosa i elegant. Vestit amb camisa, pantalons foscos, americana o armilla i barret de copa (símbol masculí). “No hi ha molta diversitat. Es tira cap al que se sap que funciona. El típic mag, el clàssic. La fórmula de tota la vida: el mag, amb el barret de copa, la vareta, armilla...” (Alex Magic, entrevista 1).

Fora els escenaris també responen a l'ordenament de gènere patriarcal, mostra en són els marcadors culturals com el cabell curt, l'absència d'arracades i vestir amb pantalons i samarreta o camisa. Generalment, adopten posicions corporals que expressen virilitat i seguretat. Les seves converses se centren en temes tècnics de l'il·lusionisme i les emocions no hi tenen gaire cabuda, com a mínim en públic. També reproduïxen

narratives sexistes i masclistes on es reafirma el propi poder representant l'alteritat, les dones, inferioritzades o dependents.

“Per exemple en monedes, si parlen en monedes, sempre és: “desaparecen porque mi mujer se las gasta todas, cosas d'aquest estil...” (Maga Teresa, entrevista 5).

Tot i això, actualment els models són més laxes. Els referents no són els “clàssics patriarques” (Maga Alicia, entrevista 4); hi ha major diversitat i sensibilitat.

• L'AJUDANT

Històricament a les dones se'ls ha assignat el rol d'ajudants i negat el de magues. Se'ls assignava un rol desplaçat de la pròpia persona, el de “*ser-para-los-otros*” (Lagarde, 1996), els mags. Hi ha hagut magues en la història de l'il·lusionisme, tot i que molt poques, però no se les ha donat a conèixer.

“La dona dins de la màgia era l'ajudant, un maniquí allà molt mono, però... Les dones eren una cosa maca que sortia a l'escenari i “oh, que maco”, quedava millor, un ésser indefens que tallaven per la meitat i recomponen. Sempre queda més espectacular que si talles un tio. Això aleshores” (Maga Alicia, entrevista 4).

Actualment, tot i que amb canvis, segueixen invisibilitzades o desvalorades. Com expliquen les magues, sovint són tractades com a objectes al servei dels mags. Generalment, han de respondre a l'estereotip de dona del context cultural, ressaltant el físic i sexualitzades. Els marcadors culturals són l'ús de faldilles i vestits, americanes de diferent tall, sabates femenines i arracades.

“L'ajudant, noia, ben tocada i posada.” (Maga Teresa, entrevista 5).

Se'ls assigna el rol de gènere dona, la majoria de magues que coneixen porten roba “femenina” (Maga Eli, entrevista 2) ressalten una estètica i ambientació culturalment associada al seu gènere:

“Hi ha moltes magues que van més de fades, més bonic, reforçant l'estètica femenina, afegeixen dansa, vestidets de princesa... jocs de floretes, mocadrets de colors...” (Maga Eli, entrevista 2).

S'adapten a la normativitat de gènere i reproduïxen els canons de bellesa hegemònics d'acord amb les expectatives socials. Una maga explica que ha vist

espectacles de magues en què la mateixa maga reproduïa acudits sexistes i adoptava el rol de flirteig amb el públic, donant més importància al físic que als coneixements tècnics.

Si la maga no encaixa en els cànons de bellesa hegemònics pot rebre judicis i crítiques; més que si un home sortís del model normatiu. Per exemple el cas d'una maga que se la valora socialment com a lletja i grassa, i se l'encasella en personatges còmics. O bé:

“Estava a la S.E.I., anava amb uns pantalons cagats, samarreta de ratlles, m'encantava com anava vestida. Un cop acabada la classe un em va dir: mira, jo que sóc amic teu et dic que això que portes no et queda massa bé. Jo crec que una dona dalt l'escenari ha d'anar ben vestida...” (Magic Alex, entrevista 1).

“[referint-se a un amic] li va passar que l'estaven dient de contractar-lo amb la seva ajudant, li van dir el preu i li van dir que hi anés sense ajudant, que ells ja posarien una de les seves, que segur que ho faria igual. Com si fos un objecte.” (Magic Alex, entrevista 1).

També se les representa com a éssers indefensos que necessiten ajuda o amb qui es pot jugar, posant-les dins de caixes i tallant-les, rescatant-les, fent-les desaparèixer...

Tot i això, “Quan jo vaig començar a la màgia començava a diversificar” (Maga Eli, entrevista 2). “Ara s'ha diversificat tant que pots fer màgia amb texans” (Maga Alicia, entrevista 4). En l'actualitat el model clàssic no se segueix tant; algunes magues fugen del rol de gènere femení, altres adopten el rol de gènere masculí o bé surten del binarisme. En general les magues a Catalunya s'allunyen de la norma clàssica i de la feminització del seu personatge. També aporten una sensibilitat diferent de la masculinitat normativa, fugen dels jocs clàssics i les dinàmiques hegemòniques. Per exemple, hi ha magues que porten ajudants dones i homes. Segons la regió i la cultura canvien el tipus d'espectacles. Diuen que a la resta d'Espanya i del món se segueix més la norma.

“Hi havia el patriarcat, uns models de mags i tothom havia de seguir aixins. Clar, han passat un parell de generacions on els joves d'ara no coneixen aquests patriarques, i estan fent la seva, hi ha més canvis i està tot més obert” (Maga Teresa, entrevista 5).

•DIVISIÓ SEXUAL (GENERITZADA) DEL TREBALL

Històricament, els homes han dominat l'espai públic i se'ls ha assignat el rol de fer els treballs productius, considerats socialment com a feines remunerades. En la mateixa línia, la màgia com a professió també ha estat assignada als homes. El mag al carrer o en teatres ha gaudit d'estar en el lloc correcte, de cara al públic, visible. I rebent un salari per la feina realitzada. A les dones, socialment se'ls ha negat aquest poder en l'esfera pública i se'ls han assignat les tasques de cures i reproductives, relegades a la domesticitat, d'acord amb la divisió generitzada del treball. “Comentaris de: les dones haurien d'estar a casa...” (Alex Magic, entrevista 1).

“La màgia és com un joc, t'hi has d'estar hores i hores jugant. I això un home té molta més facilitat de fer-ho que una dona, que arriba un moment que, clar, o té fills i tot i jo crec que va molt per aquí que no hi hagi tantes dones, les dones deixem de jugar abans i per les responsabilitats no tenim tant temps” (Maga Joana, entrevista 3).

Com que tenen aquesta responsabilitat sovint no poden dedicar tant temps com els homes a practicar jocs de màgia i, per tant, dedicar-se-hi. A més, les esperen obligacions a casa de cura d'infants, familiars i marits, fet que impedeix participar d'activitats dels cercles.

“Les noies deixem de jugar abans. Quan jo era nena jugava amb nines. Quan sóc gran, suposadament, ja tinc un fill de veritat, no necessito jugar. El joc es transforma en realitat. Si jo jugava a cuinar, ara cuino. En canvi, els homes continuen jugant tota la vida” (Maga Joana, entrevista 3).

“Ara hi ha mags que diuen: a quarts de nou, jo plego que tinc que anar a cuidar els nanos. Però generalment els homes poden estar parlant fins a les dotze de la nit, i fins a la una de la nit, la hora que sigui. I si tenen criatures les cuida la dona” (Maga Eli, entrevista 2).

La maga Joana (entrevista 3) era la gran de set germans. Va créixer havent de cuidar-los i amb l'expectativa de casar-se i tenir descendència. En conjunt ha viscut sempre amb moltes responsabilitats familiars. Fet que com s'ha explicat influeix en les possibilitats de dedicar-se a la màgia.

“Jo treballava moltes hores, i allavors clar, podia practicar poquíssim” (Maga Joana, entrevista 3).

“Quan estic casada ja no tinc la llibertat d’arribar a les quatre del matí” (Maga Eli, entrevista 2).

HI HA DESIGUALTAT, DISCRIMINACIÓ I ESTRATIFICACIÓ DE GÈNERE?

Pel que fa a la segregació vertical, en l’observació participant i en les entrevistes s’evidencia jerarquia de gènere. Els homes ostenten el poder i l’espai públic, es reconeix la seva feina i se’l respecta. En canvi, les dones, se situen en una posició desigual i inferior. Quan actuen com a magues se les desvaloritza, prejutja considerant que no seran bones magues o bé que seran ajudants (estatus inferior), no se les pren seriosament, se’ls fa cas omís, se les tracta amb paternalisme o no se les inclou.

“No, no t’ho dic perquè tu no podràs fer-ho” li va dir un mag a la maga Alicia (entrevista 4).

“No t’ho ensenyen de la mateixa manera en a mi com en un altre home. Jo per exemple m’agrada molt fer coses de..., a mi m’encanten les eines. No em tracten el mateix quan veuen un senyor, els hi pot dir: vull una rosca d’aquesta manera. Li diuen el nom i la busquen. Jo els hi dic: vull una cosa que necessito el seu nom, però vull aixins, et miren amb un despreci bestial, de superioritat. I fins i tot m’han dit a vegades que no existeix. Dic sí, sí, la tinc a casa...” (Maga Joana, entrevista 3).

“Companys mags pensar...: si és una maga potser és dolenta” (Maga Alicia, entrevista 4).

I és que les magues s’han de “guanyar el respecte” (Alex Magic, entrevista 1), se’ls exigeix doble esforç i tenen major pressió social. Hi ha un sostre de vidre pel que fa a l’accés a prestigi i reconeixement social. Han de “demostrar que ho valen” (Maga Alicia, entrevista 4).

“Si que hi ha llocs on he actuat, on el públic eren tot homes on si he rebut cometaris, m’he agut de fer valer molt. He hagut de trepitjar encara més fort de lo normal per fer-me valer.” Comenta l’Alex Magic (entrevista 1).

Com a ajudants, se les tracta com objectes sense valor, i s’invisibilitza la feina que realitzen, igual o més important i perillosa que la d’un mag.

“La que està fent la feina perquè surti bé és ella. I s’està emportant ell l’èxit quan ho ha fet tot ella” (Maga Alicia, entrevista 4).

Així, a les dones no se’ls permet autorepresentar-se en posicions de poder, i si es representen, ha de ser dins la norma, com a subordinades. Són ells qui les representen, sexualitzant i feminitzant l’ajudant. Es sobrevalora al mag, el simbolisme que l’envolta i la seva feina mentre es desvalora la feina de les magues i les ajudants.

“Les dones abans eren només ajudants, malgrat a lo millor feien més màgia. A les grans il·lusions qui és la que està allà dintre? El tio va fent coses, però a la que dobleguen, la que s’està allà dintre. Llavors s’enduen el nom del mag. La que està doblegada, la que està allí, la que s’ha fet talls ha sigut la dona, no? ” (Maga Alicia, entrevista 4).

Les dones pateixen discriminació de gènere en els espais de màgia. Reben violència simbòlica, econòmica i verbal. La cosificació, sexualització i els espectacles en què es talla o es fa desaparèixer l’ajudant són violència simbòlica. “Una dona que la posen a una caixa i la tallen, bueno..., és violència de gènere” (Alex Magic, entrevista 1).

La violència econòmica té lloc quan se les priva de les mateixes condicions laborals que als homes. Solen cobrar sous més baixos i treballar en pitjors condicions laborals, factor que les impossibilita d’autosuficiència econòmica.

“M’ha passat d’actuar amb un amic meu, fer un espectacle conjunt, igual de minuts, i que li paguessin només a ell, i prejudgessin que jo era l’ajudant” (Alex Magic, entrevista 1).

“No només és la màgia, com a tots els àmbits. Pregúntali a la caixa del supermercat quant cobra ella i quan el seu company” (Maga Teresa, entrevista 5).

“Sí que cobrem... depenent qui cobrem menys. Una gala de màgia a un organitzador pot costar x i una gala femenina costa menys” (Maga Teresa, entrevista 5)

La violència verbal i la discriminació es fa palès en forma de masclisme. Per una banda, en els espectacles es reproduïxen narratives i històries masclistes. Per altra banda, fora els escenaris, també s’escolten bromes masclistes i comentaris pejoratius cap a dones vinculant-les a “guarres” (mag A, diari de camp II) o “algú se l’hauria de follar” (mag B, diari de camp II).

“És habitual escoltar comentaris masclistes. Malgrat que sigui una floreta, que a mi em diguin: m’agrades perquè sembles un home quan fas màgia... eh...” (Alicia Maga).

“Vaig anar a un centre jove que eren tot tius, eren més grans que jo a més a més. Faig un joc que és, inflo un globus, llarg, i faig un nus i me’l mejo. Bueno comentaris ja ets pots imaginar: com la tragues, tal, coses així, que jo ja sabia que passarien. Em tallaven cada dos per tres.” (Alex Magic, entrevista 1).

Una maga explica que ha viscut violència física: “En un barco que vaig treballar, a la discoteca, anava elegant, però sense anar ensenyant. I vaig tenir que tenir una segurata tota la nit. Els tios van beguts i m’intentaven fotre ma i de tot” (Maga Eli, entrevista 2).

També es produeix discriminació quan es demanda dones pel seu gènere i no per les seves habilitats: “(...) també passa que als espectacles o gal·les, ets part d’una quota, com als ajuntaments demanen el percentatge de... ja siguis maga, actiu, escultora pintora... dona, s’ha de cobrir aquest percentatge i tu dius: joder, m’estàs contractant... però sents a vegades que no m’estàs contractant per... que jo ho agafaré, perquè he de pagar el lloguer, la llum, i tot, és feina, però sents que no m’estàs contractant a mi pel que faig, sinó perquè sóc dona, com no és important la teva feina, necessitem una dona, aquí una dona.” (Maga Alicia, entrevista 4).

QUINES SÓN LES SEVES FORMES DE RESITÈNCIA?

Davant aquestes desigualtats, les magues han teixit formes de resistència. Igual que el mag ostenta el poder, quan una dona és maga també el viu. Ocupar l’espai públic i rebre reconeixement és una manera de reafirmar-se com a magues i subjectes socials.

“A mi em va donar molta seguretat. Em va pillar d’adolescent i aquesta cosa, aquesta seguretat de dir, sé que agradarà això sí o sí, jo crec que em va donar molta seguretat. I em va donar molta autoestima.” (Alex Magic, entrevista 1).

Un altre element de resistència és la manera en què tenen de fer màgia les entrevistades. Totes elles responen a un perfil determinat, que surt de la norma, trenquen amb els rols i estereotips, són conscient de la jerarquització de gènere i tenen una mirada per l'erradicació de la desigualtat de gènere que es plasma en les seves pràctiques quotidianes. Així com la manera que fan els jocs i espectacles, posant en valor les cures i el respecte. Hi ha magues que responen directament als comentaris masclistes, evidenciant la discriminació i reivindicant-se com a dona, maga i igual.

“Jo, per exemple, tot lo que faig intento posar música de dones. He fet un joc de cartes amb pintures de dones. Intento nomenar dones o coses així” (Maga Joana, entrevista 3).

Les xarxes entre magues són una altra eina per fer front a l'hostilitat patriarcal. El suport d'altres magues i amistats sovint és el que permet a aquestes seguir dedicant-se a la màgia i aconseguir el reforç positiu negat per una part dels mags.

El festival Dames Màgiques també actua com a forma de resistència, ja que agrupa les magues, les posa en contacte entre elles i les fa de plataforma. Permet que les dones s'apoderin de l'espai públic, dels escenaris i de les seves pràctiques, obtinguin representació, reconeixement i prestigi social.

“Dones visibilitat a una feina que s'ha fet durant molts anys i que ha posat el gra de sorra a totes les dones que fem màgia. I està reconegut arreu del món. És l'únic festival de magues del món.” (Maga Teresa, entrevista 5).

Per acabar, una maga proposa incorporar la perspectiva feminista en els estatuts dels cercles de màgia.

“Fa falta erradicar aquests comentaris masclistes a les associacions, i que en els propis estatuts s'inclogui el tema del feminisme. Fora del món de la màgia la gent hauria de veure que hi ha magues. Crec que hauria d'anar cap a la igualtat” (Alex Magic, entrevista 1).

CONCLUSIONS

La present recerca ha permès recollir les veus de les magues i diverses propostes de canvi. L'anàlisi de les dades mostren que en l'actualitat l'il·lusionisme es manté com a àmbit masculinitzat. Tot i que en les darreres dècades es visibilitzen i hi participen més dones, la cultura dominant és androcèntrica. Històricament, s'ha creat una imatge del mag acompanyat de l'ajudant, fortament arrelada en l'imaginari col·lectiu. Els rols dominants en el conjunt de la societat es reproduïxen i s'accentuen en l'il·lusionisme. Hi ha estereotips molt marcats, d'acord amb la normativitat de gènere, que encasellen els homes en la imatge del clàssic mag, representant la masculinitat hegemònica, i les dones en la d'ajudant-maniquí, sexualitzada, cosificada i feminitzada. D'aquesta manera les dones no solen concebre's com a magues i les que ho intenten es troben amb diverses traves. Per una banda, pressions des dels propis entorns d'il·lusionisme i per altra, responsabilitats socials, com són les tasques de cures i domèstiques, que les impedeixen participar-hi.

Hi ha diferents percepcions de l'androcentrisme, els rols i l'estratificació en la màgia segons l'edat, ja que han viscut diferents realitats dins el mateix context. En les últimes dècades s'han donat transformacions quant a igualtat de gènere, major presència de les dones en el mercat laboral i en càrrecs públics, així com la major popularitat que han guanyat els feminismes en el conjunt de la societat. Paral·lelament, la consideració de les dones ha canviat i, com a mínim, en un nivell superficial es mostra major respecte cap a les magues, així com major consciència del què és el masclisme. Tot això repercuteix en el tracte intergenèric, en la participació de més dones en espais en els què tradicionalment havien estat excloses i en les imatges que s'emeten associades a cada gènere. En conseqüència, les magues més grans han viscut un il·lusionisme més marcadament androcèntric on les discriminacions es problematitzaven menys. En canvi, les més joves estan coneixent un entorn menys hostil alhora que tenen més consciència de les desigualtats de gènere i eines per fer-hi front.

Tot i que en l'actualitat hi ha més igualtat que en el passat, les dones segueixen sent moltes menys, amb menys veu i representació.

Inspirant-me amb les idees de Fraser (2008), tot i els canvis respecte al passat, segueix havent-hi manca de reconeixement i de redistribució. Fruit d'injustícies culturals, les magues pateixen dominació cultural, no reconeixement, faltes de respecte i formes

específiques de subordinació d'estatus. També pateixen injustícies econòmiques, explotació, marginació econòmica i privació.

Així doncs, és necessari un canvi cultural i simbòlic que reverteixi l'ordre patriarcal. Per una banda, cal reconeixement, revalorització de les dones i dels seus productes culturals, canviar l'ordre d'estatus de gènere, desinstitucionalitzar els patrons sexistes de valor i reemplaçar-los per altres que expressin igualtat entre gèneres i persones diverses. Per altra banda, cal redistribució dels recursos, dels sabers i de les riqueses, igualtat salarial i major valorització de les magues professionals i aficionades.

CONTINUITAT DEL PROJECTE

La recerca s'apropa als objectius que m'he marcat però caldria major contrastació i evidències. En primer lloc, considero que caldria aprofundir més en la part teòrica. Tenen força rellevància l'espai públic i privat, així com l'assignació del rol reproductiu a les dones i del productiu als homes en la concepció de les magues i en la limitació d'accés als entorns d'il·lusionisme. També, caldria desenvolupar en major profunditat els conceptes de segregació i discriminació de gènere, per entendre bé com s'articulen els mecanismes de poder en la pràctica de la màgia. Un altre concepte analític en el qual caldria aprofundir per a l'anàlisi és el de violències.

Pel que fa a la part metodològica, crec que des d'un inici no he enfocat bé el tema. Em centrava en la vivència de les dones i les seves experiències per analitzar l'androcentrisme en l'univers de l'il·lusionisme. Així, inicialment el centre era la participació femenina, inconscientment responsabilitzant-les a elles. Crec que per estudiar l'androcentrisme hauria d'haver incorporat una major anàlisi de la realitat masculina, ja que és la que s'imposa. Per tant, incorporar entrevistes amb mags seria molt enriquidor.

La recerca històrica també s'hauria d'ampliar alhora que encreuar-la amb una anàlisi d'espectacles, publicitat, de les imatges que s'han emès i s'emeten des d'aquest camp.

Per últim, comentar que l'observació participant la vaig fer amb un grup on la majoria eren homes i les entrevistes les vaig fer amb magues que no coneixia, per tant, no hi havia possibilitat de *rapprochement* per una manca de vincles establerts al camp. Així doncs, realitzar més entrevistes enriquiria la recerca. També seria interessant la realització d'un grup focal.

Com a dificultats en la recerca, considero que haver partit d'un grup majoritàriament d'homes i després haver-me centrat en les dones ha permès recollir una visió global del fenomen però sense aprofundir. També, he pogut veure el funcionament d'un cercle de màgia però caldria observar dinàmiques en molts altres, assistir a altres activitats del cercle de màgia, a espectacles i festivals, conviure amb els i les magues en el seu dia a dia més enllà de l'associació.

Considero que la recerca té un biaix pel fet de presentar els resultats orientats als malestars que generen les dinàmiques androcèntriques, però sense aprofundir en el benestar que també comporta a les magues la participació del cercle de màgia. Encara que hi hagi

masclisme també se senten còmodes i aprenen, fan amistats i és un espai que s'aprecien. Un altre biaix en la recerca és que les magues entrevistades responen a un perfil concret trencador amb la norma general. Tot i això, faltaria entrevistar a magues més pròximes a l'ordenament de gènere hegemònic. Per últim, caldria incloure les experiències de les ajudants, ja que com he vist a l'avançar amb el treball, tenen un paper molt important i no he parlat amb cap d'elles.

Tal com està la recerca es queda en un pla força teòric. Tot i això, he recollit les veus de les magues i diverses propostes de canvi. A partir de la recerca teòrica caldria desenvolupar un pla de treball per als diferents cercles. Com bé deia una maga, incorporar la perspectiva feminista en les entitats.

Una bona manera per canviar les dinàmiques seria incidir des dels cercles de màgia, ja que són on concentren els mags i per on hi passa molta gent d'aquest sector. Primerament, conscienciar els seus membres de les característiques i la història de l'il·lusionisme, perquè entenguin d'on beuen les dinàmiques i tradicions actuals. Segon, caldrien formacions o tallers de gènere, per apropar-se a la realitat de les dones, les magues i les ajudants. Com que la majoria són homes, també proposaria tallers per treballar les masculinitats i perquè prenguessin consciència dels propis privilegis, en la societat en general i en l'il·lusionisme. Seria interessant apropar aquests temes mitjançant jocs de màgia, el llenguatge i les seves tècniques quotidianes.

Des de les associacions també afavoriria posar més consciència en qui són representants de l'entitat, qui fa de professor, qui fa els talles i conferències, ja que gairebé tots són homes.

Per altra banda, una altra continuïtat aplicada seria afavorir xarxes de dones i col·lectius de magues per tal que elles prenguessin el poder de gestionar aquesta problemàtica des de la seva òptica, sense intermediaris.

BIBLIOGRAFÍA

- Barberá, T., Dema, C.M., Estellés, S. i Devece, C. (2011). Las (des)igualdad entre hombres y mujeres en el mercado laboral: la segregación vertical y horizontal. Universidad Politécnica de Valencia (ed.). *5th International Conference on Industrial Engineering and Industrial Management: XV Congreso de Ingeniería de Organización* (pp. 986-995). València: Universidad Politécnica de Valencia.
- Bourque, S.C., Conway, J.K. i Scott, J. (2018). El concepto de género. Dins Lamas, M. (ed.), *El género: la construcción cultural de la diferencia sexual* (p.41-52) Bonilla Artigas Editores.
- Bruns, Laura C. i Zompetti, Joseph P. (2014). The Rhetorical Goddess: A Feminist Perspective on Women in Magic. *Journarl of performance magic*, 2(1), 8-39.
- Castellsaguer Montilla, A. (2010). *Mags i màgia a Catalunya: Una visió històrica*. Badalona, Espanya. Museu Badalona.
- Cheves, J. R. (2008). El ocultismo y su expresión romántica. *Acta poética*, 29(2). <http://dx.doi.org/10.19130/iifl.ap.2008.2.259>
- Connel, R. (1995). La organización social de la masculinidad. Dins Valdes, T. i Olavarria, J. (ed.), *Masculinidad/es: poder y crisis* (p.31-48). Santiago, Chile. ISISFLACSO: Ediciones de las Mujeres.
- Delfino, G. i Zubieta, E. (2010). Participación política: concepto y modalidades. *Anuario de Investigaciones*, 17, 211-220.
- Dueñas Salmán, L. R. i García López, E. J. (2012). El estudio de la cultura de participación. Aproximación a la demarcación del concepto. *Razón y Palabra*, (80), 1-17.
- Fraser, N. (2006). La justicia social en la era de la política de identidad: redistribución, reconocimiento y participación. Dins Fraser, N. i Honneth, A. (ed.), *¿Redistribución o reconocimiento? Un debate político filosófico* (p.13-17). Madrid, Espanya. Morata.
- Gea, M. A. (2003). *La màgia espanyola del siglo XX*. Madrid, Espanya. Páginas.

- Gygax, P., Thomas, C., Didierjean, A. i Kuhn, G. (2019). Are Women Percives as Worse Magicians Than Men ? Gender Vias When Evaluating Magic Tricks. *Social Psychological Bulletin*, 14(3). <https://doi.org/10.32872/spb.v14i3.33574>
- Lagarde, M. (1996). *Género y feminismo: Desarrollo humano y democracia*. Madrid, Espanya. horas y Horas.
- Lara López, E. (2010). Apuntes sobre la categoría género desde una lectura antropológica. *TEORÍA Y PRAXIS*, (17), 77-91.
- López Vale, A. (2016-2017). De médiums e ilusionistas: ¿diferentes valías o tan solo distinto sexo?. *Forum*, XXIV, 56-72. Recuperat de <http://forum.upra.edu/wp-content/uploads/sites/7/2019/03/VolXXIV.pdf>
- Mangan, M. (2007). *Performing dark arts*. Chicago, Estats Units. Intellect Books.
- Martín Casares, A. (2008). *Antropología del género: Culturas, mitos y estereotipos sexuales* (2ª edició). Madrid, Espanya. Ediciones Cátedra.
- Nardi, P.M. (1988). The social world of magicians: Gender and conjuring. *Sex Roles* 19, 759–770. <https://doi.org/10.1007/BF00288991>
- Rubin, G. (1986). El tráfico de mujeres: notas sobre la “economía política” del sexo. *Revista Nueva Antropología*, 8(30), 95–145.
- Scott, J. (1996). El género: Una categoría útil para el análisis histórico. Dins Lamas, M. (ed.), *El género: la construcción cultural de la diferencia sexual* (p. 265-302). Ciudad de México, México. PUEG.
- Scott, J. (2011). Género: ¿Todavía una categoría útil para el análisis?. *La manzana de la discordia*, 6(1), 95-101.

WEBGRAFIA

Ajuntament de Barcelona. (2021). *El Camp d'en Grassot i Gràcia Nova*. Recuperat de <https://ajuntament.barcelona.cat/gracia/ca/el-districte-i-els-seus-barris/el-camp-den-grassot-i-gracia-nova>

Ajuntament de Barcelona. (2021). *La Dreta de l'Eixample*. Recuperat de https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Document_s/barris/07_EI_DretaEix_2021.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2018). Enquesta sociodemogràfica de Barcelona. Recuperat de https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wpcontent/uploads/2018/04/r17045_ESDB_R_esum_Prensa.pdf

Barcelona. (15 de novembre de 2021). En Wikipedia. Recuperat de <https://es.wikipedia.org/wiki/Barcelona#Demograf%C3%ADa>

CCOO. (2020). *Informe sobre bretxa salarial entre homes i dones*. Recuperat de https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2020/08/06160917/informe_bretxasalarial_22juliol2020.pdf

EpData. (2021). *Cataluña – Datos y estadísticas de violencia de género por comunidad autónoma*. Recuperat de <https://www.epdata.es/datos/datos-graficos-violencia-genero/49/cataluna/297>

Gobierno de España, Ministerio de cultura y deporte. (2021). *Evolución del porcentaje de personas titulares de primeras inscripciones de derechos de propiedad intelectual (Obras técnicas) realizadas en el Registro General de Propiedad Intelectual por sexo*. Recuperat de <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:ab7c60ff-c276-46ac-bea5-3c1606c88c60/personas-titulares-primeras-inscripciones-derechos-propiedad-intelectual-obras-tecnicas.pdf>

Gobierno de España, Ministerio de cultura y deporte. (2021). *Distribución porcentual del empleo por año, actividades económicas y sexo*. Recuperat de

<https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:f2b26d5a-c0c2-43b6-9505-8eed2a2646bc/empleo-cultural-ano-actividades-economicas-sexo.pdf>

Moreno Colom, S., Sánchez Mira, N., Borràs Català, V. (2018). *Dones i treballs. Una aproximació al mercat de treball de Barcelona des de la perspectiva de gènere*. Consell Econòmic i Social de Barcelona i Ajuntament de Barcelona. Recuperat de https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/dones_i_treballs.pdf

SGAE. (2019). *Autoras en el audiovisual, la música y las artes escénicas. Un estudio sobre el desarrollo personal desde la perspectiva de género*. Recuperat de <http://www5.sgae.es/Lists/Publicaciones/DispForm.aspx?ID=147>

ANNEX

1. GUIÓ D'ENTREVISTA

EIX TEMÀTIC /TEMA	SUBTEMA	PREGUNTES D'ENTREVISTA	JUSTIFICACIÓ / ARGUMENTACIÓ
A. Perfil sociodemogràfic	A1. Edat A2. Gènere A3. Professió actual A4. Estudis i formació A5. Lloc de naixement A6. Lloc de residència actual A7. Perfil socio-econòmic (tipus de família de la que prové i condició econòmica actual) A8. Descendència	A1. Quina edats tens A2. Com et defineixes pel que fa al gènere? Et defineixes com a dona? A3. A que et dediques professionalment en l'actualitat A4. Quina és la teva formació i estudis? A5. D'on ets, on vas néixer? A6. Actualment on vius? A7. Com et situaries socio-econòmicament i a la teva família? Classe baixa, mitja, alta...? A8. Tens fills i/o filles?	-Definir context econòmic i social i perfil de la persona -Confirmar dades -Ens situa la persona dins la societat
B. Contacte amb la màgia	B1. Descoberta de la màgia (on, quan i com) B2. Inicis de la pràctica (perquè i quan) B3. Atractiu màgia (que és el que t'agrada de la màgia) B4. Facilitats i inconvenients per aprendre'n? (te n'ensenyava algú, eres autodidacta, participaves d'algú cercle de màgia) B5. Entrada a l'A.C.A.I (quan, com i perquè)	B1. Com vas descobrir el món de la màgia? (on, quan i com) B2. Què et va motivar a dedicar-te-hi ? B3. Què t'atrau del món de la màgia? B4. Com vas aprendre'n? Te n'ensenyava algú, pel teu compte...? B5. Pertanyes a algun cercle de màgia? Quan, com i perquè hi vas entrar?	-Conèixer com es va apropar a aquest camp i com van ser els seus inicis, com es mostra la màgia -Què atrau l'atenció de l'ilusionisme. Seveix per saber si la màgia es mostra específicament a un públic masculí o no -Conèixer la relació amb els cercles de màgia -Aquestes dades es poden comparar amb trajectòries d'homes i veure si hi

			ha un accés i vivència diferencial segons el gènere
C. Experiència en l'ilusionisme	C1. Feines en el món de la màgia (quines, perquè, condicions de treball, característiques de cada una) C2. Dificultats per trobar feina C3. Diferència amb homes (facilitats o inconvenients)	C1. Et guanyes la vida fent de maga? Quin tipus de feines sols fer? En quines condicions es treballa? C2. És difícil trobar feina? C3. Els teus companys homes troben feina més fàcilment? Creus que hi ha diferències?	-Conèixer quin accés té a aquest món laboral, valoració dones en aquests espais -Veure si es dona discriminació laboral i la percepció que en tenen les dones -Comparació experiència amb els homes
D. D. Tipus d'espectacles	D1. Tipus de magia/ jocs / espectacles preferits D2. Descripció espectacles propis D2.1. Vestuari D2.2. Posada en escena D2.3. Materials i suports audiovisuals D3. Descripció tipus de públic D4. Perfil socio-econòmic dels clients	D1. Quines són els teus jocs preferits? Quin tipus d'espectacles t'agrada fer? D2. Com descriuries els teus espectacles amb cinc paraules? + descripció genèrica D2.1. Quin és el teu <i>look</i> de maga? D2.2. Com és la teva posada en escena? D2.3. Quins objectes i recursos utilitzes més?	-Conèixer les característiques del seu personatge i espectacles -Veure quina és la seva expressió de màgia i de gènere vinculada amb la màgia -Observar diferències segons el gènere
E. Percepcions d'ella	E1. Valoració de la gent E2. Talent/aptituds (com es valora individualment)	E1. Què sol agradar o no agradar dels teus espectacles? E2. Quins talents i aptituds consideres que tens? Com et valores a tu mateixa?	-Conèixer com la veu la gent, que se li valora més socialment
F. Percepcions de l'espai i la gent	F1. Sentiment actuant F2. Sentiment dins el cercle de màgia F3. Relació amb els seus membres F4. Sentiments els dies que hi va F5. Activitats que fa abans de la classe F6. Gent de qui s'acompanya	F1. Com et sents actuant? F2. Com et sents dins l'A.C.A.I? F3. Tens bona relació amb els teus companys? I companyes? F4. Com et sents en les classes, sessions, quan actues...? F5. Que sols fer abans de començar les classes? F6. Amb qui tens més relació?	-Apropar-se a com viu l'espai i l'experiència compartida amb la gent, així com la resta de membres

G. Ideal de mag	G1. Descripció mag ideal/imatge G2. Qualitats del bon magx G3. Persones mages referents (l que n'admires) G4. Vestimenta, posada en escena, entonació to de veu, gesticulació del bon mag	G1. Què és un mag? Com el descriuries? G2. Quines qualitats ha de tenir? G3. Quins són els teus mags o mages de referència/admires? G4. Com ha de vestir, gesticular, entonar? I com ha de ser la seva posada en escena?	-Obtenir una descripció d l'estereotip de mag, l'ideal i la representació simbòlica -Permet entendre com es contrueix la masculinitat en aquest entorn -Quins són els estereotips i rols
H. Màgia i dones	H1. Respresentació de les dones en aquest camp H2. Canvis en la participació de les dones H3. Motiu diferent participació segons el gènere H4. Nombre de mages dones que coneix H5. Professionalització de les dones mages que coneix (s'hi dediquen professionalment ?) H6. Diferència d'oportunitats i facilitats H7. Situacions incòmodes (situacions a destacar que hagi viscut com a dona en el món de la màgia?)	H1. Quin paper han tingut les dones en el món de la màgia? H2. Ha ant canviat la participació de les dones en la màgia? H3. Quin motius atribuiries a la diferent participació segons el gènere? H4. Quantes dones mages coneixes? H5. Les que coneixes s'hi deiquen professionalment a la màgia? H6. Hi ha diferència d'oportunitats? Perquè? H7. T'has trobat en alguna situació incòmoda com a dona dins el món de la màgia? O saps d'alguna companya que s'hi hagi trobat?	-Fer un anàlisi en clau de gènere de les diferències segons el gènere, les dificultats i facilitats. Diversos aspectes per acabar entenent el perquè de la seva baixa participació i com viuen els cercles de màgia. -Veure quina participació hi ha -Aprofundir en les discriminacions per gènere en aquest univers
I. Dones i homes	I1. Relació diferencial segons el gènere (nota diferents maneres de relacionar-se?) I2. Sentiment en espais d'homes (en relació a la màgia) I3. Tracte per part d'homes I4. Comentaris masclistes i/o sexistes I5. Diferència de prestigi (es valora diferent segons el gènere?) I6. Popularitat homes mags I7. Tipus d'espectacles dones (són distintius, alguna diferència amb els dels homes)	I1. Creus que homes i dones es relacionen diferent? I2. Com et sents en els espais en que són majoria homes (en relació a la màgia)? T'hi sents còmoda, insegura o inferior? I3. Com et tracten els homes? I4. Alguna vegada has escoltat comentaris masclistes i/o sexistes? I5. Notes alguna diferència de prestigi amb els homes? I6. Perquè creus que són més populars els homes mags? I7. Són distintius els espectacles fets per dones? Creus que hi ha diferències amb les dels homes?	-Aprofundir en la visió que en tenen les dones dels homes, com els perceben i se senten al seu costat. Saber com se senten amb ells dona informació del motiu de la seva baixa participació -Corroborar o no si en els cercles de màgia es donen actituds masclistes -Motius de la diferencia de gènere

J. Expectatives de futur	J1. Aspiracions de futur J2. Canvis necessaris en el món de la màgia	J1. Quines són les teves projeccions de futur en el món de la màgia? J2. Què creus que ha de canviar de cara al futur? Si puguéssis fer canvis quins serien?	-Conèixer com li agradaria que siguéssin les coses, com se sentiria còmoda i a gust, el que faria que participessin més les dones -Obtenir crítiques dels cercles de màgia i món de l'ilusionisme